

קב ונקי

יח' אלול תשע"ד

פרשת כי תבא

להערות ולקבלת הגיליון: צבי וינברג רמת בית שמש zmw100@gmail.com \ 052-7614415

- מה הענין המיוחד שאדם גדול יהיה שליח ציבור בסליחות ובימים נוראים?
- מהו הספר "בשר על גבי גחלים"?
- מדוע שם רבינו תם לידו קערה עם זהובים כשישב ולמד?
- מדוע הרמב"ם ביטל את חזרת השי"ץ?
- למי שייד הקרקע של הר גריזים וחר עיבל?
- האם יש סתירה מחז"ל לענין הגלגול?
- למה רצה לכתוב רב העיירה בספר המנהגים את "עשרת הדברות"?
- איזה פסוק מחקללות כשקוראים אותו הפוך, הוא לברכה?
- החולך יחף בשבת האם מבטל מצות "עונג שבת"?
- האם עדיף ללכת כמה פעמים לקניות לשבת או ללכת פעם אחת לקניה מרוכזת?
- מדוע לא הצליחו לשכנע את הציבור לתרום כסף להדפסת ספר מספרי הגי"ר שלמה קלוגר זצ"ל?
- מה קרה לכל אלו שטענו שהם ה"משיח" ולמאמיניהם?

ומבאר שם שכל מי שהוא ראשית צריך לאקדומי למצוה, ולכן קורא דווקא על בכורים שהוא ראשית המצוה שעושין בתבואה.

וכן לענין עבירה מי שהתחיל הוא עיקר, וראייה לכך שהסמך פי' עמלק לוהיה כי תבא, כי עמלק ראשית גוים עמלק וגו'. וכן פירש"י משל לאמבטי רותחת וכו'.

ולכך אנו מכבדים המביאים בכורים, ובעלי אומניות עומדין בפניהם ולא בפני ת"ח, וגם בני ירושלם יוצאין לקראתן ואומרים אחינו בואכם לשלום, הכל כדי חבוב המצוה וכדי שיבואו לשנה האחרת, וכדי להתחיל בבכורים, ואח"כ תרומה, ואח"כ מעשר ראשון, ואח"כ מעשר שני, ואח"כ מעשר עני, מעתה הולך הכל כסדר, אם מתחיל בתחלה יפה.

מהו הספר "בשר על גבי גחלים"?

מדוע שם רבינו תם לידו קערה עם זהובים כשישב ולמד?

(כו,יא) ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך וגו'.

מה הענין המיוחד שאדם גדול יהיה שליח ציבור בסליחות ובימים נוראים?

(כו,ב) ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלקיך נתן לך ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם.

הרמ"א או"ח (תקפא,א) כתב שידקדקו לחזור אחר שליח צבור היותר הגון והיותר גדול בתורה ומעשים שאפשר למצוא, שיתפלל סליחות וימים נוראים.

ובלקט יושר (לתלמיד התרומת הדשן או"ח דף קיז) כתב: אני שמעתי ממוהר"ר שלמה שפירא זצ"ל שדרש מי שמתפלל ימים נוראים ולא מתפלל סליחות, דומה למי שרוצה לילך לפני מלך ויש לו מפתח הפנימי ואין לו מפתח החיצון, ולכך סברא להתפלל סליחות מי שמתפלל ימים נוראים, וכי שם שיש ענין לתת לגדול להתפלל, משום ש"אם מתחיל דבר כשורה ובהכשר, הכל הולך כסדר".

וטעם לתקנה זו הביא שם "לפי שכשיחזור שליח צבור להתפלל בקול רם כל מי שהתפלל ויצא ידי חובתו יהפוך פניו לספר עם חבירו או לשיחה בטלה ויחזור פניו מהמזרח וירוק ויסיר כיחו וניעו.

וכשיראה אותו חבירו שאינו בקי יעשה גם הוא כן בלי ספק ויחשוב שזה שאומר שליח צבור אין לסמוך עליו וא"כ יצא מבית הכנסת כל מי שאינו בקי והוא לא יצא ידי חובתו ותבטל הכוונה אשר בעבורה חוזר שליח צבור התפלה שהוא להוציא את שאינו יודע.

ואמנם כשלא יתפללו הקהל בלחש כלל אלא יתפללו הכל אחר שליח צבור תפלה אחת בקדושה כל מי שיודע להתפלל יתפלל עמו בלחש והבלתי בקיאים ישמעו ויכרעו כולם עם שליח צבור ופני כל העם אל ההיכל בכוונה ויצאו כולם ידי חובתן.

ויסור חלול השם שנתפשט בין העכו"ם שהיהודים רוקקים וכחים ומספרים בתוך תפלתם שהרי הם רואים זה תמיד ומעידים עליו.

ע"פ תקנה זו היו מתפללים כולם יחד הש"ץ בקול רם והעם בלחש עד שסיימו התפילה כאחד, ומה שתיקון זה הוא כנגד דין הגמרא לא ראה בכך מונע לפי שאנו אומרים באיסורי תורה "עת לעשות לה' הפרו תורתך", ותקנה זו המשיכה עוד הרבה זמן אחר מותו של הרמב"ם.

ומביא שבשנת ה' אלפים רצ"ט פרצה מחלוקת במצרים בין קהל הספרדים לבין ילידי המקום, והרדב"ז שם פוסק כשיטת הספרדים שיש לבטל תקנת הרמב"ם, עיי"ש שסולקו כבר הסיבות שהביאו לתקנה זו.

ובשו"ת הרשב"ש (לר' שלמה בן התשב"ץ סי' נ"ו) כ' שאם אביו היה מסכים עמו היה מבטל את חזרת הש"ץ.

ועי' בשו"ת יחווה דעת (ח"ה סי' י"ב) שמאריך בזה ומביא אחרונים שאף בזמננו רצו לבטל חזרת הש"ץ.

למי שייך הקרקע של הר גריזים והר עיבל?

(כז, יב-ג) **אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים וכו', ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל וגו'.**

דבר חידוש מצינו ברבינו בחיי (בראשית כג, כ) שכ' שהר גריזים והר עיבל ששם כרתנו ברית וקבלנו עלינו התורה באלה, נקנה בכסף ע"י יעקב דכתיב עליו (בראשית לג, ט) "ויקן את

ה"אור החיים" הק' כ' "גם ירמוז במאמר בכל הטוב אל התורה, כאומרם ז"ל (אבות ו, א) ואין טוב אלא תורה, שאם היו בני אדם מרגישים **במתיקות ועריבות טוב התורה** היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם"

החיד"א ב"שם הגדולים" מביא שיש ספר ששמו **"בשר על גבי גחלים"**, והוא ספר קדמון מזכירים אותו הראשונים ונקרא כך הספר הנזכר שישנו בנותן טעם כבשרא אגומרי.

ובליקוטי מהרי"ל (אות עא) כתב: שנקרא כן מפני שמה שכתוב בו, יש בוסברא וטעם כבשר הנצלה ע"ג גחלים, ואינו מצוי ביננו כי בעו"ה בגזירות נעלם ממנו והוא זה שהביאו בפוסקים "חיבור רב ביבי", והרבה נמצא במרדכי הגדול.

בליקוטי מהרי"ל (אות פג) כ' שמעידין על ר"ת, כשהיה רוצה ללמוד תמצית מהלכה חמורה היה נותן לפניו תל של זהובים לשמוח בהן ונתרחב לבו ולמד בכח.

מדוע הרמב"ם ביטל את חזרת הש"ץ?

(כז, יט) **ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת ולהיתך עם קדש לה' אלקיך כאשר דבר.**

ה"בעל הטורים" מבאר "לתהלה ולשם ולתפארת", כלומר מה שישראל משבחים ומהללים להשם, הוא לו לתפארת והיינו דאמרינן (מגילה טו): "עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק", שאותה עטרה שמעטרים להקב"ה בתפלתם מחזירה להם, **אבל מי ששח שיחת חולין בבית הכנסת מקיפין לו כל גופו בקוצים.**

תוכחה נוספת על ענין זה נמצא **בסמ"ק** (מצוה יא) וז"ל אוי להם למדברים דברים בטלים או עושים שחוק וקלות ראש בבית הכנסת בשעת תפלה ומונעים בניהם מחיי עולם הבא, כי יש לנו לעשות ק"ו בעצמינו מעובדי אלילים אשר אינם מאמינים, עומדים כאלמים בבית חרפותם כל שכן אנו העומדים לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, ומצינו במדרש ובתלמוד, גם ספרו לנו אבותינו וראינו בעינינו כי כמה בתי כנסיות אשר נהפכו להיות בתי עובדי אלילים על שהיו נוהגין בהם קלות ראש.

בשו"ת הרדב"ז (אלף קס"ה) מובא תקנה שתיקן הרמב"ם שהסכימו איתו על היושבים בבית מדרשו וכל תלמידי חכמים שהיו בדורו שלא יתפללו אלא תפילה אחת דהיינו שאומר השליח תפילה י"ח בקול רם וכל העם עונים אחריו בלחש מלה במלה.

בשו"ת שאילת יעבץ (ח"יב סי' קט) כ' "ואשר זכרת מחומרי אשכנזים שזוהרים בזה יותר מגופי תורה וכו' יפה אמר אב"ד גדול בדורנו רב בקהלה מפורסמת לבני קהלתו, הפסד גדול הוא שלא נכתבו עשרת הדברות בפנקס שלכם".

איזה פסוק מהקללות כשקוראים אותו הפוך, הוא לברכה?

(כח,לא) **שורך טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו חמרך גזול מלפניך ולא ישוב לך צאנך נתנות לאיביך ואין לך מושיע.**

החיד"א "נחל קדומים", כ' שבכל התוכחות גנוזות ברכות בתוכן כמו שאמרו חז"ל, ושמעתי שפסוק זה אם תקראנו למפרע הוא ברכה, וכך סידורו:

"מושיע לך ואין לאיובך נתנות, צאנך לך ישוב מלפניך גזול חמרך, ממנו תאכל ולא לעיניך טבוח".

החולך יחף בשבת האם מבטל מצות "עונג שבת"?

האם עדיף ללכת כמה פעמים לקניית לשבת או ללכת פעם אחת לקניה מרוכזת?

(כח,נו) הרכה בך והעננה אשר לא נסתה כף רגלה הצג על הארץ מהתענג ומרץ תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה.

היראים (סי' תי"ב) כ' לגבי מצות עונג שבת, "כשם שיש עונג באכילה כך יש עונג בהנאת גופו, ומצוה לאדם לענג עצמו בהנאת גופו שגם היא נקראת עונג דכתיב "אשר לא נסתה כף רגלה הצג על הארץ מהתענג ומרוך", ע"כ.

ובהגהות תועפות ראם (אות ג') כ' לענג את עצמו בהנאת הגוף, לא ביאר רבנו מה היא, ולפי הנראה נמסר הדבר לכל אדם ממה שיתענג זהו מצותו,

הב"ח (סי' רמ"ב) כ' ששמע מהיראים שיש ליהרר שלא לילך יחף בשבת, מצד ביטול עונג שבת, (ועי' ב"ח סי' ש"א ומשני"ב שם סי' ק"ב).

דבר מענין בענין "עונג שבת" נמצא ב"לקט יושר" (לתלמיד התרומת הדשן עמ' 121) שכי' "יש לתקן תענוגיו שילך כמה פעמים לשוק בערב שבת לקנות צרכי שבת, שזהו נכון יותר מלקנות בבת אחת כל הצורך לשבת, משום שכשהוא מרבה לקנות הרבה פעמים הוא קונה ומרבה יותר בתענוגים, או שמא ימצא בפעם אחרת דבר שהוא מתענג בו יותר אז שכרו הרבה מאוד".

חלקת השדה אשר נטה שם אהלו מיד בני חמור אבי שכם במאה קשיטה".

למד הרבינו בחיי שחלקת השדה אינה רק מקום הקבורה של יוסף לאחמ"כ והשדה שלידה, אלא כל הר גריזים והר עיבל שמבי צדדיה של שכם.

האם יש סתירה מחז"ל לענין הגלגול?

(כח,ו) **ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך.**

רש"י מביא ע"ז מגמ' בבבא מציעא (ק"ז) "שתהא יציאתך מן העולם בלא חטא כביאתך לעולם".

מבואר מכאן שכשאדם בא לעולם הוא ללא חטאים.

וכ' הרש"ש (בהגהת הגמ' שם) ש"מכאן סתירה קצת לבעלי דעת הגלגול", שאומרים שאדם נולד עם חטא כדי לתקנו.

וידוע דעת ספר העיקרים (להר"ר יוסף אלבו זצ"ל מאמר כ"ט) שכ' על ענין הגלגול "מכל מקום הנפש שכבר שמשה בגוף האנושי והיתה בעלת בחירה, למה תחזור עוד אל הגוף, ובמה תוכן הטפה הזרעיית לקבל הנפש שכבר שמשה בגוף יותר מלקבל הנפש שלא שמשה בגוף ולא היתה בעלת בחירה, והיותר רחוק מזה שיאמרו שנפשות האנשים מתגלגלות בגופות הבעלי חיים, והשם יודע", עיי"ש.

אולם בכתבי האריז"ל והמקובלים הביאו את ענין הגלגול כדבר ברור ויסודי, ויש ליישב.

למה רצה לכתוב רב העירייה בספר המנהגים את "עשרת הדברות"?

(כח,יד) **ולא תסור מכל הדברים אשר אנכי מצוה אתכם היום ימין ושמאל ללכת אחרי אלהים אחרים לעבדם.**

הספורנו כ' ע"ז "שלא ימירו את שאר המצות במנהגי הדיוט ומצות אנשים מלומדה, כ"ש כשיעשו זה לכבוד קדמונים שהנהיגו אותם המנהגים לא לכבוד קונם ולא לשמור מצותיו".

דהיינו שלפעמים אנשים מחשיבים את המנהגים יותר מאשר את המצוות הבסיסיות, ומחמירים בזה מאוד, והכתוב מזהיר ע"ז עד כדי כך שהפסוק קורא לענין זה "ללכת אחרי אלהים אחרים".

לעבדים ולשפחות ואין קונה - אלה דברי הברית", שלא ירצה שום איש לקנות את דברי התורה.

ויאמר לו הרב עתה נפתרה חידתנו יען כי בחיבור הזה נפיק מפומיה דהרב המחבר הק' כי אין קונה שום ספר בימים הבאים, לכן נתקיימו דיבוריו הקדושים דווקא בספר הזה שלא רבו התורמים עליו להדפיסו.

מה קרה לכל אלו שטענו שהם ה"משיח" ולמאמיניהם?

(ג, כ.) **ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלקיך שמה.**

כתב הרמב"ם (הלי מלכים פי"א ה"א-ב): "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה ובונה המקדש וכו', וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו שהרי התורה העידה עליו שנאמר "ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך וגו' אם יהיה נדחך בקצה השמים וגו' והביאך ה' וכו'".

ובאגרת תימן כתב הרמב"ם: "בקרב לימות המשיח האמיתי ירבו הטוענים והחושבים שכל אחד מהם משיח, ולא תעמוד טענתם ולא תתאמת ויאבדו הם ויאבדו עמהם רבים.

ולפי שידע שלמה ע"ה ברוח הקודש שהאומה הזאת בארץ זמן גלותה תפצר להתנועע בלא עתה הראויה ויאבדו בשביל זה ויבואו עליהם צרות, והזהיר מלעשות זה והשביע האומה על דרך משל.

ואמר: (שיר השירים ב, ז) "השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ", ואתם אחינו אהובינו קבלו עליכם שבועתו ואל תעירו את האהבה עד שתחפץ", ע"כ.

ומרן הח"ח זצ"ל (שם עולם ח"יא פ"ד) כי "שמעתי בשם גדול אחד, שאמר, לפי מה שידוע מחז"ל דמי ששומר שבת בעולם הזה אז גם שם אפילו אם נתחייב חס ושלום עונש גהינום עבור עונותיו אינו נענש ביום השבת, דנחשב לאיש ההוא זמן שבת מעת שהתחיל בערב שבת להתעסק בצרכי שבת, ומגינה עליו זכות השבת, ועל כן מאד צריך להשתדל בענין צרכי שבת וייתב לו בזה ובבא.

ודומיא דמוצאי שבת, דעד שישלימו ישראל סדריהם אינם נענשים בגהינום אף שכבר הוא לילה, מטעם דנמשכת קדושת שבת עד זמן זה, (וכדאיתא בסימן רצ"ה בטור או"ח והגר"א שם), כן הוא בערב שבת מעת שמתחיל להתעסק בצרכי שבת מתנוצץ עליו קדושת שבת, ע"כ.

ובשערי תשובה (סי' רנ סק"ב) כי "עייין באה"ט בשם כוונות האר"י ז"ל, הזיעה שאדם מזיע בצרכי שבת הם סגולה למחיקת העונות כמו הדמעות ולכן צריך לטרוח הרבה בשביל כבוד שבת".

מדוע לא הצליחו לשכנע את הציבור לתרום כסף להדפסת ספר מספרי הג"ר שלמה קלוגר זצ"ל

(כח, סח-טט) **והשיבך ... והתמכרתם שם לאיביך לעבדים ולשפחות ואין קנה - אלה דברי הברית וגו'.**

בס' אוצר שיחות חכמים, (חלק דעת זקנים שמע שלמה), מובא מעשה שאיש עני והגון הפציר בהר"ר א"ב קלוגר זצ"ל ליתן לו כת"י על התורה מחיבורי הג"ר שלמה קלוגר זצ"ל לנסוע עם הכת"י לקבץ מעות להדפיסו.

לרוב הפצרתו נעתר אליו, והאיש ההוא שם לדרך פעמיו, ולא הצליח בדרכו ולא קבץ מעות די צורך ההדפסה ויצר לו מאוד.

ויבוא לפני רב גדול ומפורסם א' וישפוך את מר שיחו שבכל מקום מזכירים כ"כ את שמו של המחבר בחרדת קודש וכל ספריו יקרים וחביבים מאוד בעינים, ומדוע עלה הגורל על ספר זה שלא לבוא לדפוס.

ויבקש הרב מאת האיש להראות לו את החיבור, ויפתח את הספר וימצא כתוב בפי' כי תבא ביאור על הפסוק "והתמכרתם לעבדים ולשפחות ואין קונה - אלה דברי הברית" שהקשה דיש להבין הסמיכות של הפסוקים.

וכ' שהנה בעוה"ר ימים באים קודם ביאת המשיח אשר קרן התורה ישפל עד שישע איש עם ספר חדש למוכרו ולא ימצא שום קונה עליו, וזה מרמזת התורה "והתמכרתם